

Tillsyn av verksamheter inom äldreomsorgen 2013-2014 Rapport 2014:2

Projektet är utfört av bygg- och miljökontoret, miljö- och hälsoskydd, Norrköpings kommun. Ansvarig för denna rapport är Magdalena Öberg och Pia Kagevik. Vid frågor om innehållet kontakta bygg- och miljökontoret, tfn 011-15 60 60.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Bakgrund.....	2
Genomförande.....	3
Resultat.....	3
Slutsatser och förbättringsmöjligheter	6
Bilaga 1 Skrivelse till vård- och omsorgsboende.....	1

Sammanfattning

Under vintern 2013 till och med hösten 2014 har hälsoskydd på bygg- och miljökontoret i Norrköping genomfört ett tillsynsprojekt vid verksamheter med äldreomsorg.

Syftet med projektet var främst att öka kunskapen om miljö- och hälsofrågor hos verksamhetsutövarna samt att säkerställa att miljöbalken med tillhörande bestämmelser följs. Detta är viktigt för att miljöerna inom dessa verksamheter inte ska orsaka olägenhet för människors hälsa eller miljön. Vidare avsåg projektet att bidra till en ökad kunskap hos tillsynsmyndigheten om verksamheter med äldreomsorg.

I projektet har totalt 28 verksamheter besökts. Vi skickade ut brev med information om tillsynens syfte och vilka krav som ställs på verksamhetsutövaren utifrån miljöbalken innan besöken bokades med respektive verksamhet. Vi använde även en checklista vid tillsynen som vi också skickade ut i förväg.

Resultatet visade att verksamheterna är medvetna om vilka risker som verksamheten kan medföra för de boende. De brister som vi noterade berörde mest allmänna utrymmen och otillräckliga rutiner för dessa utrymmen.

Bakgrund

Nationellt mål och målområden

Människans hälsa är ett av fem grundläggande värden som utgör basen för delmål och åtgärder i arbetet med de nationella miljö kvalitetsmålen. Det övergripande nationella miljö kvalitetsmålet för folkhälsoarbetet i Sverige är ”att skapa *samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen*”. För att underlätta arbetet med att uppnå målet har en samlad målstruktur med elva målområden utvecklats. Det är framförallt två av dessa målområden som berör verksamheter med äldreomsorg:

1. Sunda och säkra miljöer och produkter
2. Gott skydd mot smittspridning

Miljöbalken

Miljöbalken syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer ska tillförsäkras en hälsosam och god miljö. Den ska tillämpas så att människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter. Hälsorisker kan finnas i alla miljöer, även inom vård- och äldreomsorgen. Vård- och omsorgsboende är inte anmälningspliktiga enligt miljöbalken, men de omfattas av balkens bestämmelser.

Enligt 45 § i förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd ska kommunen ägna särskild uppmärksamhet åt lokaler för vård eller annat omhändertagande. Byggnads- och miljöskyddsnämnden är tillsynsmyndighet över dessa verksamheter i Norrköpings kommun.

Egenkontroll

Olägenheter som kan uppkomma inom vård- och äldreomsorgen är exempelvis smittor och allergier. För att minska riskerna krävs det att verksamheten har bra och anpassade rutiner.

En verksamhetsutövare är enligt miljöbalken skyldig att ha kunskap om sin verksamhets påverkan på miljön och på människors hälsa. Det innebär att den som driver en verksamhet med vård- och äldreomsorgsboende har ansvar för dess påverkan på miljön och inte minst för de boendes hälsa. I ansvaret ingår att kontrollera verksamheten, att ha en egenkontroll.

Egenkontrollen handlar om att kartlägga vilka sätt som verksamheten påverkar omgivningen (risker), att upprätta rutiner för hur dessa risker ska hanteras och dokumenteras samt att följa upp det dagliga arbetet utifrån rutinerna. Genom arbetet med egenkontrollen sker hela tiden en förbättring av hur riskerna hanteras och därmed en minskning av dem. Med andra ord är en god egenkontroll ett förebyggande arbete.

I byggnads- och miljöskyddsnämndens uppdragsplan 2014 har miljö- och hälsoskydd fått uppdraget att ”genom aktiv tillsyn bidra till god inomhusmiljö för äldreboende”.

Genomförande

Projektets omfattning

Bygg- och miljökontoret har besökt 28 äldreomsorgsboenden. 22 av dessa är kommunala och 6 drivs av privata företag eller stiftelser.

En övergripande tillsyn utfördes eftersom verksamheterna inte har haft någon tillsyn utifrån miljöbalken tidigare. De områden vi kontrollerade var framförallt verksamheternas gemensamma utrymmen, exempelvis sköljrum, tvättstugor och förråd. Om det fanns möjlighet så utfördes även tillsyn i ett eller flera boenderum. Vi tittade bland annat på verksamhetens flöden gällande rent och smutsigt. Även på användningen av sköljrum, tvättstugor och förråd.

Projektets syfte

Syftet med tillsynen var att säkerställa att verksamheterna har fungerande rutiner för egenkontroll av hygienutrymmen, städning, ventilation, avfallshantering och legionellbakterier. Detta för att kontrollera verksamheternas förebyggande arbete med rutiner för att minimera risker för olägenhet.

Metod

Innan tillsynsprojektet startade hade vi ett möte med Ingrid Ljungström kommunens hygiensjuksköterska på Vrinnevisjukhuset. Hon har ett uppdrag av Norrköpings kommun att stödja verksamhetsansvariga inom vård- och omsorgsboenden med basala hygienrutiner. Kontakten togs för en samverkan i de hygieniska frågorna. Om verksamheterna behöver hjälp med att se över sina flöden, så kan de kontakta hygiensjuksköterskan.

Alla tillsynsbesök bokades tillsammans med ansvariga för verksamheten. Vid besöken gick vi igenom checklistan och gjorde en rundvandring i allmänna utrymmen och även i boenderum då det var möjligt. Efter besöket skickade vi en tillsynsrapport till verksamheten med resultatet från tillsynen.

Resultat

Allmänt

Bygg- och miljökontoret gör bedömningen att de flesta verksamheterna har anpassade rutiner och kunskaper för att bedriva verksamheten på ett godtagbart sätt utifrån miljö- och hälsoskyddssynpunkt. De flesta bristerna gällde inte brister i boenderum, utan är kopplade till allmänna utrymmen i verksamheten.

Städning

Majoriteten av verksamheterna har goda och väl anpassade rutiner för den dagliga städningen. Däremot hade man otillräckliga städrutiner i övriga utrymmen, till exempel i tvättstugor, förråd samt städutrymmen. Det var också vanligt att dessa utrymmen användes som förråd, vilket är olämpligt eftersom det försämrar städbarheten och ökar smittorisken. Sköljrum där man diskar och desinficerar, exempelvis katetrar, bäckenskålar och urinflaskor, har daglig

städning, men användes även som förråd, vilket är direkt olämpligt. Röriga förråd med förvaring på golv var också vanligt förekommande, vilket försvårar när utrymmet ska städas. För att minimera risken för smittspridning är det viktigt med ändamålsenliga förråd och åtskild förvaring.

Organiseringen av städningen ser olika ut i verksamheterna. I en del verksamheter sköter personalen all städning. I andra sköts städning i boenderummen av personal och i allmänna utrymmen av en städentreprenör. I de egna boendet bestämmer den boende själv vilket städfrekvens som önskas. Behövs extra städning så gör personalen detta.

Ofta saknas rutiner för storstädning och för tvätt av textilier samt för stoppade möbler.

En del verksamheter saknade rutiner för storstädning i samband med in- och utflyttning.

Tvätt

De flesta verksamheter skickar tvätt av handdukar och lakan till ett företag. I de egna tvättstugorna tvättades de boendes textilier, samt övriga textilier. Separat tvättmaskin för städutrustning fanns också i en del verksamheter.

Det är vanligt att verksamheterna har noggranna rutiner för tvätt av lakan och handdukar men ingen rutin för tvätt av madrass-, kuddskydd och täcken.

Gemensamt badkar

En del av verksamheterna har ett gemensamt badkar med bubbelfunktion. De flesta av verksamheterna använde inte sitt badkar alls och en del använde det mycket sporadiskt. Till badkaren finns desinfektionsmedel som ska användas. Om man använder badkar med bubbelfunktion, är det viktigt att badkaret sköts på rätt sätt och att man regelbundet kontrollerar vattenkvaliteten med bakterie- och legionellprovtagning. Ingen av verksamheterna i projektet hade utfört denna typ av provtagning.

Kontroller av fastigheten

De flesta verksamhetsutövare saknade kunskap om ifall radonmätning var utförd i fastigheten. Vid de fastigheter där detta inte var gjort har åtgärder vidtagits och en mätning har utförts av fastighetsägaren.

Ventilation

En förutsättning för att förebygga olägenhet för människors hälsa är en god luftkvalitet och att ventilationen är anpassad efter verksamheten. En del utrymmen exempelvis gemensamma duschutrymmen, belastas mer. En otillräcklig ventilation ökar risken för bland annat allergier samt fukt- och mögelskador. Verksamhetsutövarna saknade ofta kännedom om resultatet från senast utförd obligatorisk ventilationskontroll (OVK). En godkänd OVK-besiktning behöver inte innebära att luftkvaliteten är tillfredsställande eller att ventilationen är anpassad till verksamheten. Kontrollen gäller bara om ventilationen fungerar som den var tänkt när den byggdes. Verksamheten ska ha rutiner för att kunna följa upp den kontinuerliga kontrollen av ventilationen. Det

är också viktigt att verksamheten har rutiner vid exempelvis klagomål så att ventilationen kan utredas vidare.

Legionella

Verksamhetsutövaren har ansvar för att förebygga förekomsten av legionella. Bland annat genom att ha kontinuerliga rutiner för spolning och fastställda rutiner vid utbrott av legionella. Eftersom de boende tillhör en känslig grupp så är dessa rutiner extra viktiga. Äldre personer med nedsatt immunförsvar löper större risk att insjukna i legionärssjuka och pontiacfeber som båda orsakas av legionella. Majoriteten av verksamheterna hade inga rutiner för legionellabakterier.

Enligt folkhälsomyndigheten ska varmvattnet som betjänar riskgrupper, till exempel demensboende ha en temperatur på högst 38 grader. Normalt ska det cirkulerande varmvattnet vara lägst 50 grader. Stillastående ljummet vatten i ledningar ökar risken för tillväxt av legionella. Det är därför viktigt att veta att temperaturen är lägst 60 grader i undercentralen eller varmvattenberedaren innan det cirkulerar i ledningarna. Kontroll och service av dessa ska dokumenteras av fastighetsägaren. Det är också viktigt att ha en utökad egenkontroll för de tappställen som inte används i verksamheten. För att veta att temperaturen klarar gällande riktlinjer ska verksamhetsutövaren ha kunskap om dessa kontroller.

Kemikalie- och avfallshantering

Källsortering förekom på de flesta äldreomsorgsenheter. Medvetenheten om vikten av att sortera avfall är god. Förutsättningarna ser däremot olika ut med förvaringsmöjligheter. I en del av verksamheterna saknas möjlighet att källsortera. Detta har påtalats för fastighetsägaren. Medicinskt ansvarig sjuksköterska ansvarar oftast för hanteringen av riskavfall.

Vid många av verksamheterna saknades en kemikalieförteckning med tillhörande säkerhetsdatablad till de faroklassade kemikalierna.

Egenkontroll

Alla besökta verksamheter har helt eller delvis rutiner för hur verksamheten ska bedrivas. I alla verksamheterna har den boende en kontaktperson som har huvudansvaret för dennes omvårdnad.

Många verksamheter använder planeringssystemet TES. Alla göromål läggs in i systemet och man vet vem som är ansvarig för de dagliga göromålen.

Däremot saknades ofta dokumenterade rutiner med tillhörande ansvarsfördelning i de områden som kontrollerades vid tillsynen.

Slutsatser och förbättringsmöjligheter

Utifrån den tillsyn som bedrivits inom äldreomsorgsboende har de flesta anmärkningar kopplats till:

- Rutiner för att förebygga legionella.
- Anpassade rutiner för städning i gemensamma hygieniska och allmänna utrymmen.
- Rutiner för städning i förråds- och städutrymmen.
- Rutiner för storstädning.
- Kemikalieförteckning med tillhörande säkerhetsdatablad saknades.
- Kunskap saknas ofta om de kontroller som utförs av fastighetsägaren, exempelvis OVK-besiktningar, kontroll av varmvattentemperaturer och radonmätning.

Bygg- och miljökontoret anser att det är motiverat med uppföljning och provtagning av legionella inom äldreomsorgsboenden.

Bygg- och miljökontoret anser också att det är motiverat att fortsätta med tillsyn av de övriga omsorgsboenden som finns i kommunen.

Tillsyn av vård- och omsorgsboende 2013

Bygg- och miljökontoret kommer under hösten och vintern 2013 att genomföra tillsynsbesök hos ett antal verksamheter med äldreboende inom Norrköpings kommun. Tillsynsbesöken är en del av kommunens arbete som lokal tillsynsmyndighet över vård- och omsorgsboende.

Syftet med besöket är att säkerställa att verksamheterna har fungerande rutiner för egenkontroll av bland annat legionella, hygienutrymmen, städning, ventilation, avfallshantering med mera. Detta för att kontrollera att verksamheter också har ett förebyggande arbete med rutiner för att minimera riskerna för människors hälsa och miljö.

Tillsynsbesök

Varje verksamhet kommer att bli kontaktad av bygg- och miljökontoret för att boka in en tid för tillsynsbesök. Tillsynsbesöket kommer att bestå av en presentation av bygg- och miljökontoret och vårt uppdrag samt information om miljöbalken och egenkontroll. Vid besöket kommer vi att gå igenom verksamhetens egenkontroll men även tillsammans utföra en inspektion av verksamhetens gemensamma hygien- och övriga utrymmen. Önskvärt är också att utföra inspektion hos någon av de boendes lägenheter/rum om det finns möjlighet.

Besöket beräknas ta mellan 1-3 timmar beroende på verksamhetens omfattning.

Efter tillsynsbesöket skickas en tillsynsrapport till respektive verksamhet med återkoppling från besöket och med eventuella krav på åtgärder.

Egenkontroll

Syftet med egenkontrollen är att en verksamhetsutövare på egen hand ska åstadkomma och upprätthålla ett väl fungerande miljö- och hälsoskyddsarbete för sin verksamhet och som följer miljöbalkens krav.

Det innebär att den som är ansvarig för en verksamhet också är ansvarig för dess påverkan på miljön och inte minst för de boendes hälsa. I ansvaret ingår att kontrollera sin verksamhet, att ha en egenkontroll. Verksamhetens egenkontroll styrs av den specifika verksamhetens risker och omfattning.

NORRKÖPINGS KOMMUN

SKRIVELSE

Bygg- och miljökontoret

Miljö- och hälsoskydd

Diarienummer
2013-4109

Egenkontroll handlar om att kartlägga vilka sätt som verksamheten påverkar omgivningen (d.v.s. vilka risker det finns), upprätta rutiner för hur dessa risker ska hanteras och förebyggas samt följa upp det dagliga arbetet utifrån rutinerna.

Genom arbetet med egenkontroll sker på detta sätt hela tiden en förbättring av hur riskerna hanteras och därmed också ofta en minskning av riskerna. Med andra ord är egenkontrollen ett förebyggande arbete.

Avgifter

För handläggning av tillsynen debiteras en timavgift om 874 kr i timmen enligt taxa antagen av kommunfullmäktige den 20 december 2010 § 169. I handläggning av ett ärende ingår det inläsning av ärendet, förberedelser, restid, tillsynsbesök, skrivning av tillsynsrapport samt eventuell uppföljning med mera.

Övrigt

Observera att personalutrymmen eller kök/livsmedelshantering inte kommer att granskas vid det här tillsynsbesöket, då det är Arbetsmiljöverkets respektive bygg- och miljökontorets avdelning för livsmedels tillsynsområden. Frågor rörande vård och behandling omfattas inte heller av granskningen.

Mer information om hälsoskydd och egenkontroll finns på Socialstyrelsens hemsida, <http://www.socialstyrelsen.se>

Med vänliga hälsningar

NORRKÖPINGS KOMMUN
Bygg- och miljökontoret